

**2023/24 NKUNGUHATO WO DYONDZISA WA LEMBE WA NSIVAMAVANGWA WA RIXAKA:
XITSONGA RIRIMI RO ENGETELA RO SUNGULA: GIREDI YA 5 (KOTARA YA 1)**

KOTARA YA 1				
VHIKI	KU YINGISELA NA KU VULAVULA (SWANOMO)	KU HLAYA NA KU LANGUTISA	KU TSALA NA KU ANDLALA	SWIAKI NA MILAWU YA MATIRHISELO YA RIRIMI
Makambelelo ya masungulo na ku titoloveta lama setiwaka exikolweni swi endliwa eka masiku manharhu ya vhiki ro sungula eka kotara ya 1 (Vhiki ra 1 masiku ya 1-3). Ku ta kamberiwa vuswikoti na ku languta swiphigo swa ku dyondza leswi vadyondzi va nga na swona. Vuxokoxoko lebyi byi fanele ku tirhisiwa ku tiva migingiriko ya ku dyondzisa na ku dyondza leyi nga ta endliwa				
1-2	<p>U yingisela na ku kana xitshuriwa xa mahungu Migingiriko ya masungulo: Ku bvumba U hlamusela swiendleko</p> <ul style="list-style-type: none"> U kombisa na ku hlamusela xivangelo na switandzhaku U nyika vonelo ra yena hi nkoka wa swa vanhu, mahanyelo na ndhavuko U vutisa na ku angula eka swivutiso swa nkoka U humelerisa na ku hlamusela vonelo ra yena a tlhela a seketela U tirhisa maqhinga ya ku vulavurisana ku vulavula eka ntlawa 	<p>U hlaya xitshuriwa xa mahungu lexi nga na swovoniwa</p> <ul style="list-style-type: none"> Ku tilulamisela ku hlaya: Ku bvumba ku sukela eka vito, tinhlokomhaka na swifaniso U kana mhakankulu na vuxokoxoko byo karhi U nyika vonelo hi swifaniso leswi hlawuriweke eka xitshuriwa <p>U hlaya hi xikongomelo xo twisisa</p> <ul style="list-style-type: none"> U tirhisa maqhinga yo hlaya: Xik. U tirhisa vuthala bya xitshuriwa na bya mbangu U nyikana miehleketo no nyika mavonelo ya yena hi ku tirhisa ku kumbetela U tirhisa mepe wa miehleketo/tinotsi ku komisa mahungu U Tirhisa Dikixinari Ku Ndlamuxa nti vomarito <p>U hlaya switshuriwa swa mabulu, xik. Xihungwana xa selulafoni (SMS)/imeyili</p> <ul style="list-style-type: none"> Hlamusela hungunkulu U hlawula swihlawulekisi swa tsalwa U hlamusela xikongomelo xa tsalwa Tirhisa dikixinari ku ndlamuxa nti vomarito <p>U ehleketa hi switshuriwa leswi a swi hlayeke a ri yexe</p> <ul style="list-style-type: none"> U rungula xitori kumbe timhakankulu nakambe U kombisa angulo wa ntlhaveko eka switshuriwa leswi hlayiweke 	<p>U tsala xitsalwana xa nhlamuselo</p> <ul style="list-style-type: none"> Xitsariwa xo tumbuluxiwa: U tsala tindzimana ta mune U tirhisa nti vomarito wo hlamusela, ngopfungopfu maengeteri yo hambanahambana U tirhisa ririmi ro gega, xik. Swifanansi, swigego U landzelerisa nongonoko wa magoza kumbe swiendleko hi ndlela leyi faneleke no hlamusela malongoloxelo ya kona <p>U tirhisa matsalelo yo landzelela magoza</p> <ul style="list-style-type: none"> Ku kunguhata/ku tilulamisela ku tsala Ku mpapfarhuta Ku pfuxeta Ku hlela Ku hlerisisa Ku andlala <p>U tirhisa mimfungho ya mahikahatelo, xik. Hiko, xivutiso, xihlamari</p> <p>U tsala xihungwana (SMS) /imeyili</p> <ul style="list-style-type: none"> U hlawula vundzeni lebyi faneleke U tshama eka nhlokomhaka U landzelela magoza ya matsalelo. Xik, siku, nkarhi, ndhawu <p>U tirhisa matsalelo yo landzelela magoza</p> <ul style="list-style-type: none"> Ku kunguhata/ku tilulamisela ku tsala Ku mpapfarhuta Ku pfuxeta Ku hlela Ku hlerisisa Ku tsala mpapfarhuto wo hetelela Ku andlala 	<p>Mpimo wa ntirho wa rito: Maendli Mpimo wa ntirho wa xivulwa: Nkarhi wa sweswi, nkarhi lowu taka Nhlamuselo ya rito: Vumunhuhato, swivuriso, swivulavulelo, xifananiso</p>

KOTARA YA 1				
VHIKI	KU YINGISELA NA KU VULAVULA (SWANOMO)	KU HLAYA NA KU LANGUTISA	KU TSALA NA KU ANDLALA	SWIAKI NA MILAWU YA MATIRHISELO YA RIRIMI
		<ul style="list-style-type: none"> U yelanisa na vutomi bya yena <p>Madyondziselo yo hlaya: Ku hlayela ehenhla/Tshika hinkwaswo u hlaya/ku hlaya Novhele yo koma hi ntlawa lowu leteriwaka/hlaya swin'we/vambirhimbirhi/a ri yexe Makambeleo yo dyondza/nkamafundza – ku lulamisela ku hlayela ehenhla</p> <p>Ku hlayela ku tiphina/titsakisa: Novhele/buku yo hlaya leyi nga ta hlayiwa kwalomu ka 30 wa timinete</p>	<p>Tsala marito na tinhlamuselo ta wona eka dikixinari ya vona vinyi kumbe eka khumbi ra marito</p> <p>Tirhisa dikixinari ku peleta na ku ndlandlamuxa ntivomarito Tirhisa khadi ro rhekhodela eka rona loko a hlayile ku lawula mahlayelo loko ya ri karhi ya ya emahlweni</p>	
3-4	<p>U yingisela na ku angula eka ntshaho wo huma eka novhele yo koma</p> <p>Migingiriko ya masungulo:</p> <ul style="list-style-type: none"> Ku bvumba Yingisela mintshaho yo huma eka novhele U kombisa hungukulu U humesa matitwelo mayelana na swiendleko U yelanisa na vutomi bya yena <p>U hlamusela swiendleko</p> <ul style="list-style-type: none"> U kanela na van'wana hi hungukulu na vuxokoxoko byo karhi U hlamusela swiendleko hi ndlela leyinene na ndzandzelelano U kanela na van'wana hi nkoka wa swa vanhu, mahanyelo na ndhavuko eka xitshuriwa U tirhisa mahungu lawa ya humaka eka xitshuriwa ku hlamula swivutiso 	<p>U hlaya ntshaho wo huma eka novhele yo koma</p> <p>U hlaya hi xikongomelo xo twisisa</p> <ul style="list-style-type: none"> Ku tilulamisela ku hlaya: Ku bvumba ku suka ka vito Maqhingha yo hlaya: Ku hlaya hi ku hatlisa ku endlela ku kuma mahungu hi ku angarhela Ku hlaya hi ku hatlisa ku endlela ku kuma vuxokoxoko byo karhi Ku bvumba U kanela na van'wana hi ntivomarito lawantshwa lowu humaka eka swifaniso <p>Dyondzo ya Matsalwa</p> <ul style="list-style-type: none"> Kanela swimunhahatwa U kombisa no kanela matitwelo lawa humesiweke U yelanisa swiendleko na swimunhahatwa na vutomi bya yena Tirhisa maqhingha yo tala ya ku hlaya Kanela na vahlayi xivumbeko, matirhiselo ya ririmi na xikongomelo Pimananisa tibuku kumbe switshuriwa leswi u swi hlayeke, ntsalwawutomi (tibayogirafu)/tidayari na switori 	<p>U tsala nhluto wa buku/nkomiso</p> <ul style="list-style-type: none"> U tirhisa rimba Ku tilulamisela ku tsala: U yingisela ku hlayiwa ka mintshaho yo huma eka novhele U hlawula vundzeni lebyi faneleke xikongomelo U tirhisa ririmi na xivumbeko xa xitshuriwa leswi faneleke U tirhisa xivumbeko lexi lulameke U lulamisa vundzeni hi ndlela leyi faneleke – u tirhisa minkarhi leyi swi humelerisaka xiswona U tirhisa ntivoririmi lowu faneleke, mapeletelo, mahikahatelo, ku katsa na xitwananisi xa nhlokomhaka U tirhisa dikixinari ku kambela mapeletelo na ndlandlamuxo wa ntivomarito <p>U tirhisa matsalelo yo landzelela magoza</p> <ul style="list-style-type: none"> U bubutsa byongo hi ku tirhisa mepe wa miehleketo U humesa mpapfarhuto wo sungula U pfuxeta leswi tsariweke U hlela U hlerisisa U tsala mpapfarhuto wo hetelela U andlala mpapfarhuto wo hetelela lowu baseke no hlayeka 	<p>Mpimo wa ntirho wa rito: Masivinene, masivikomba, mahlawuri, maengeteri, mahlanganisi, maencisi</p> <p>Mpimo wa ntirho wa xivulwa: Nkarhi wa sweswi, nkarhi lowu nga hundza, switwananisi</p> <p>Nhlamuselo ya rito: Swifananisi, swivuriso, swivulavulelo</p> <p>Mapeletelo na mahikahatelo: Hiko, hefemulo, ku tirhisa dikixinari, ku avanyisa marito</p>

KOTARA YA 1				
VHIKI	KU YINGISELA NA KU VULAVULA (SWANOMO)	KU HLAYA NA KU LANGUTISA	KU TSALA NA KU ANDLALA	SWIAKI NA MILAWU YA MATIRHISELO YA RIRIMI
		<ul style="list-style-type: none"> Tirhisa dikixinari ku ndlandlamuxa ntivomarito <p>Madyondzisele yo hlaya: Ku hlayela ehenhla/Tshika hinkwaswo u hlaya/ku hlaya Novhele yo koma hi ntlawa lowu leteriwaka/hlaya swin'we/vambirhimbirhi/a ri yexe Makambeleo yo dyondza/nkamafundza – ku lulamisela ku hlayela ehenhla</p> <p>Ku hlayela ku tiphina/titsakisa: Novhele/buku yo hlaya leyi nga ta hlayiwa kwalomu ka 30 wa timinete</p>	<p>Tsala marito na tinhlamuselo ta wona eka dikixinari ya vona vinyi kumbe eka khumbi ra marito</p> <p>Tirhisa dikixinari ku peleta na ku ndlandlamuxa ntivomarito</p> <p>Tirhisa khadi ro rhekhodela eka rona loko a hlayile ku lawula mahlayelo loko ya ri karhi ya ya emahlweni</p>	
<p>MAKAMBELELO YA MAFUNDZA: Ntirho wa 1:</p> <ul style="list-style-type: none"> Ku hlayela ehenhla (20 wa timaraka). Sungula ntirho lowu eka kotara ya 1 wu ta hetisiwa na ku rhekodiwa eka kotara ya 2 				
5-6	<p>U yingisela no angula eka xitori Migingiriko ya masungulo</p> <ul style="list-style-type: none"> Ku bvumba U kombisa mhakankulu na vuxokoxoko byo karhi U yelanisa na vutomi bya yena <p>U hlamusela swiendleko</p> <ul style="list-style-type: none"> U kanela na ku nyika mavonelo U teka xiave eka nkanerisano wa ntlawa. Xik. Timhaka leti yelanaka na xitori U vutisa swivutiso leswi faneleke U tshama eka nkanerisano, xik. Hi timhaka leti nga na vuxaka na xitori U angula eka mianakanyo ya van'wana hi ntwelo na nhlonipho U nyiketana na van'wana eka ku vulavula 	<p>U hlaya xitori</p> <p>U hlaya hi xikongomelo xo twisisa</p> <ul style="list-style-type: none"> Ku lulamisela ku hlaya: Ku bvumba ku suka eka vito, tinhlokomhaka na swifaniso <p>U tirhisa Maqhinga yo hlaya</p> <ul style="list-style-type: none"> Ku hlaya hi ku hatlisa ku endlela ku kuma mahungu hi ku angarhela Ku hlaya hi ku hatlisa ku endlela ku kuma vuxokoxoko byo karhi Ku bvumba U kanela na van'wana hi ntivomarito lawantshwa lowu humaka eka swifaniso <p>U tirhisa maqhinga yo twisisa</p> <ul style="list-style-type: none"> U bvumba leswi nga ta humelela hi ku tirhisa dyondzo ya mpfumawulo na vuthala bya mbangu U Kanela ntivomarito mantshwa yo huma eka xitshuriwa <p>Dyondzo ya matsalwa</p> <ul style="list-style-type: none"> U kanela mhakankulu, kungu, swimunhuhatwa na mbangu 	<p>U tsala xitori (Ndzungulo/nhlamuselo)</p> <ul style="list-style-type: none"> U hlawula vundzeni lebyi fambelanaka na xikongomelo U tirhisa ririmi leri faneleke na xivumbeko xa xitshuriwa U tirhisa xivumbeko xo lulama U tsala nhlokomhaka ya xivulwa a katsa vuxokoxoko lebyi yelanaka ku vumba ndzimana leyi khomaneke U tsala nkomiso wo koma U tirhisa mintshaho U endla swibumabumelo U tirhisa ntivoririmi, mapeletelo na mahikahatelo lama faneleke U tirhisa dikixinari eka mapeletelo na ku engetela ntivomarito <p>U tirhisa matsalelo yo landzelela magoza</p> <ul style="list-style-type: none"> U bubutsa byongo hi ku tirhisa mepe wa miehleketo u humesa mpfapfarhuto wo sungula u pfluxeta leswi tsariweke u hlela u hlerisisa 	<p>Mpimo wa ntirho wa rito: Mavitaswilo na mavitavito Swirhangi na swilandzi</p> <p>Mpimo wa ntirho wa xivulwa: Nkarhi wa sweswi</p> <p>Nhlamuselo ya rito: Vamavizweni</p> <p>Mapeletelo na mahikahatelo: Hiko, hefemulo, mimfungho yo tshaha, mimfungho ya swivutiso, ku tirhisa dikixinari</p>

KOTARA YA 1				
VHIKI	KU YINGISELA NA KU VULAVULA (SWANOMO)	KU HLAYA NA KU LANGUTISA	KU TSALA NA KU ANDLALA	SWIAKI NA MILAWU YA MATIRHISELO YA RIRIMI
		<ul style="list-style-type: none"> u hlamusela ku titwa na mavonelo ya yena u kanaela xivangelo na switandzhaku eka xitori u tirhisa dikixinari ku ndlandlamuxa ntivomarito <p>Madyondziseliso yo hlaya: Ku hlayela ehenhla/Tshika hinkwaswo u hlaya/ku hlaya Novhele yo koma hi ntlawa lowu leteriwaka/hlaya swin'we/vambirhimbirhi/a ri yexe Makambeleso yo dyondza/nkamafundza – ku lulamisela ku hlayela ehenhla</p> <p>Ku hlayela ku tiphina/titsakisa: Novhele/buku yo hlaya leyi nga ta hlayiwa kwalomu ka 30 wa timinete</p>	<ul style="list-style-type: none"> u tsala mpfapfarhuto wo hetelela u andlala mpfapfarhuto wo hetelela lowu baseke no hlayeka <p>Tsala marito na tinhlamuselo ta wona eka dikixinari ya vona vinyi kumbe eka khumbi ra marito. Tirhisa dikixinari ku peleta na ku ndlandlamuxa ntivomarito Tirhisa khadi ro rhekhodela eka rona loko a hlayile ku lawula mahlayelo loko ya ri karhi ya ya emahlweni</p>	
<p>MAKAMBELELO YA MAFUNDZA: NTIRHO WA 2: KU TSALA</p> <ul style="list-style-type: none"> Xitsalwana (20 wa timaraka) Ndzungulo/Nhlamuselo Exikarhi ka kotara 				
7-8	<p>U yingisela na ku angula atikili ya phephahungu Migingiriko ya masungulo:</p> <ul style="list-style-type: none"> Ku bvumba u yingisela hi xikongomelo xo kuma vuxokoxoko byo karhi u kombisa hungunkulu u yelanisa na vutomi bya yena <p>U hlamusela swiendleko</p> <ul style="list-style-type: none"> U tirhisa mahungu lawa ya humaka eka xitshuriwa hi ku angula swivutiso u kanaela na van'wana hi swavanhu, mahanyelo na nkoka wa ndhavuko eka xitshuriwa u kanaela nkumbetelo na xikongomelo xa mutsari u teka xiave eka nkanerisano 	<p>U hlaya atikili ya phephahungu</p> <ul style="list-style-type: none"> U ti lulamisela ku hlaya ku suka ka nhlokohaka ya mahungu <p>U hlaya hi xikongomelo xo twisisa</p> <ul style="list-style-type: none"> U tirhisa maqhinga yo hambanahambana yo hlaya, xik, ku hlaya hi ku hatlisa ku kuma mhaka hi ku angarhela na ku hlaya hi ku hatlisa ku kuma vuxokoxoko byo karhi, ku tirhisa vutivi lebyi hundzeke u bvumba, u tirhisa vuthala bya mbangu ku kuma nhlamuselo na ku endla mimpimanyeto u kombisa no hlamusela ku fana na ku hambana ka n'wanchumu u kanaela na van'wana hi ntivomarito lowuntshwa lowu humaka eka xitshuriwa 	<p>U tsala atikili ya phephahungu</p> <ul style="list-style-type: none"> U tirhisa nhlokohaka, ntila wa manghenelo, ndzimana yo rhanga, ku hlamula swivutiso swa i mani? i yini? kwihi? rini? na hikokwalaho ka yini? kumbe njhani? u hlawula vundzeni lebyi faneleke vahlayi na xikongomelo xa xitshuriwa u hlanganisa swivulwa swi endla ndzimana leyi khomaneke hi ku tirhisa masivi, mahlanganisi, na mahikahatelo lama lulameke u tirhisa ntivomarito wo hambana, ntivoririmi, mapeletelo na mahikahatelo lama faneleke <p>U tirhisa matsalelo yo landzelela magoza</p> <ul style="list-style-type: none"> U bubutsa byongo hi ku tirhisa mimepe ya miehleketo u humesa mpfapfarhuto wo sungula 	<p>Nhlamuselo ya rito: Vundhawu</p> <p>Mpimo wa ntirho wa xivulwa: Nkarhi lowu nga hundza, nkarhi lowu taka</p> <p>Nhlamuselo ya rito: Vamavizweni</p> <p>Mapeletelo na mahikahatelo: Mimfungho ya swivutiso, ku tirhisa dikixinari, ku landzelelana ka marito</p>

KOTARA YA 1				
VHIKI	KU YINGISELA NA KU VULAVULA (SWANOMO)	KU HLAYA NA KU LANGUTISA	KU TSALA NA KU ANDLALA	SWIAKI NA MILAWU YA MATIRHISELO YA RIRIMI
		<ul style="list-style-type: none"> u tirhisa dikixinari <p>Madyondziso yo hlaya: Ku hlayela ehenhla/Tshika hinkwaswo u hlaya/ku hlaya Atikili ya phephahungu hi ntlawa lowu leteriwaka/hlaya swin'we/vambirhimbirhi/a ri yexe Makambelelo yo dyondza/nkamafundza – ku lulamisela ku hlayela ehenhla</p> <p>Ku hlayela ku tiphina/titsakisa: Atikili ya phephahungu/buku yo hlaya leyi nga ta hlayiwa kwalomu ka 30 wa timinete</p>	<ul style="list-style-type: none"> u pfuxeta leswi tsariweke wa hlela wa swi hlerisisa u tsala mpfapfarhuto wo hetelela u andlala mpfapfarhuto wo hetelela lowu baseke no hlayeka <p>Tsala marito na tinhlamuselo ta wona eka dikixinari ya vona vinyi kumbe eka khumbi ra marito Tirhisa dikixinari ku peleta na ku ndlandlamuxa ntivomarito Tirhisa khadi ro rhekhodela eka rona loko a hlayile ku lawula mahlayelo loko ya ri karhi ya ya emahlweni</p>	
<p>MAKAMBELELO YA MAFUNDZA: NTIRHO WA 3: KU ANGULA EKA SWITSHURIWA (40 WA TIMARAKA)</p> <ul style="list-style-type: none"> Xitshuriwa xa matsalwa/xo ka xi nga ri xa matsalwa (15 wa timaraka) Xitshuriwa xa swovoniwa: (10 wa timaraka) Swiaki na Milawu ya Matirhisele ya Ririmi: (15 wa timaraka) <p>Mintirho leyi a swi bohi leswaku yi tsariwa hi nkarhi un'we</p>				
9-10	<p>U nyika na ku landzelela swileriso</p> <ul style="list-style-type: none"> Migingiriko ya masungulo: Ku bvumba U yingisela na ku nyika vuxokoxoko byo karhi U tirhisa ndzandzelelano lowu faneleke U vutisa swivutiso leswi yelanaka na ku angula hi ndlela leyi faneleke U teka swileriso 	<p>U hlaya xitshuriwa xa ndzeriso lexi nga na nxaxamelo wa swileriso</p> <p>U hlaya hi xikongomelo xo twisisa</p> <ul style="list-style-type: none"> Ku lulamisela ku hlaya: Ku bvumba ku suka eka vito ra xitshuriwa na swifaniso U tirhisa maqhinga yo hlaya - Ku hlaya hi ku hatlisa ku endlela ku kuma mahungu hi ku angarhela - Ku hlaya hi ku hatlisa ku endlela ku kuma vuxokoxoko byo karhi - Ku bvumba - U kanela na van'wana hi ntivomarito lawantshwa lowu humaka eka swifaniso - U kanela vuxokoxoko bya xitshuriwa byo karhi - U teka swileriso/maendlelo - U kanela ntivomarito wuntshwa wo 	<p>U tsala swileriso: Xik. maendlelo ya sangweji</p> <ul style="list-style-type: none"> U hlawula mahungu lama faneleke U tirhisa vuxokoxoko byo karhi lebyi faneleke U tirhisa ndzandzelelano lowu lulameke U tirhisa xivumbeko lexi lulameke U tirhisa hlayelo ra ndzeriso U tirhisa ntivoririmi, mapeletelo na mahikahatelo lama faneleke <p>U tirhisa matsalelo yo landzelela magoza</p> <ul style="list-style-type: none"> Ku kunguhata/ku lulamisela ku tsala Ku pfapfarhuta Ku pfuxeta Ku hlela Ku hlerisisa Ku andlala 	<p>Mpimo wa ntirho wa rito: Maengeteri ya mukhuva, nkarhi, ndhawu</p> <p>Mpimo wa ntirho wa xivulwa: Swivulwan'we, swivulwampfilungano</p> <p>Mapeletelo na mahikahatelo: Hiko, mimfungho ya rihlamari, nkomiso wa marito – akhironimi, mavitoletere/inixiyalizimi, thirankhexini</p>

KOTARA YA 1				
VHIKI	KU YINGISELA NA KU VULAVULA (SWANOMO)	KU HLAYA NA KU LANGUTISA	KU TSALA NA KU ANDLALA	SWIAKI NA MILAWU YA MATIRHISELO YA RIRIMI
		huma eka xitshuriwa lexi hlayiweke - U tirhisa dikixinari Madyondzisele yo hlaya: Ku hlayela ehenhla/Tshika hinkwaswo u hlaya/ku hlaya xitshuriwa xa swileriso hi ntlawa lowu leteriwaka/hlaya swin'we/vambirhimbirhi/a ri yexe Makambebelelo yo dyondza/nkamafundza – ku lulamisela ku hlayela ehenhla Ku hlayela ku tiphina/titsakisa: Xitshuriwa xa swileriso/buku yo hlaya leyi nga ta hlayiwa kwalomu ka 30 wa timinete	Tsala marito na tinhlamusele ta wona eka dikixinari ya vona vinyi kumbe eka khumbi ra marito Tirhisa dikixinari ku peleta na ku ndlandlamuxa ntivomarito Tirhisa khadi ro rhekhodela eka rona loko a hlayile ku lawula mahlayelo loko ya ri karhi ya ya emahlweni	

MIGINGIRIKO YA MAKAMBELELO YA NKAMAFUNDZA (Makambebelelo ya dyondzo/nkamafundza)			
Migingiriko ya Ku yingisela • Migingiriko yo hambanahambana ya Ku yingisela	Migingiriko ya Ku hlaya na Ku langutisa • Ku hlaya hi ku landzelela magoza • Migingiriko ya ku hlayela ehenhla • Migingiriko ya Xikambelantwisiso xo hlaya • Migingiriko ya Matsalwa leyi kongomisiweke eka tinxaka tinharhu ta matsalwa ya ndzawulelo ya simesitara (hafu ya lembe)	Migingiriko ya Ku tsala na Ku andlala • Ku tsala hi ku landzelela magoza • Ku tsala tindzimana • Switshuriwa swa switsalwambiko • Xitsalwana • Ku tsala ka vutumbuluxi	Swiaki na Milawu ya Matirhisele ya Ririmi • Migingiriko yo hambanahambana ya Swiaki na Milawu ya Matirhisele ya Ririmi leyi fambisanaka na tinxaka ta switshuriwa

GIREDI YA 5 XITSONGA RIRIMI RO ENGETELA RO SUNGULA: NKOMISO WA MINTIRHO YA MAKAMBELELO YA MAFUNDZA: KOTARA YA 1		
MAKAMBELELO YA MAFUNDZA: NTIRHO WA 1: • Ku hlayela ehenhla (20 wa timaraka). Sungula ntirho lowu eka kotara ya 1 kutani wu ta hetisiwa ka Kotara ya 2	NTIRHO WA MAKAMBELELO YA MAFUNDZA WA 2: KU TSALA Xitsalwana (20 wa timaraka) • Ndzungulo/Nhlamusele • Exikarhi ka kotara	MAKAMBELELO YA MAFUNDZA: NTIRHO WA 3: KU ANGULA EKA SWITSHURIWA (40 WA TIMARAKA) • Xivutiso xa 1: Xitshuriwa xa matsalwa/xo ka xi nga ri xa matsalwa (15 wa timaraka) • Xivutiso xa 2: Xitshuriwa xa swovoniwa: (10 wa timaraka) • Xivutiso xa 3: Swiaki na Milawu ya Matirhisele ya Ririmi: (15 wa timaraka)

2023/24 NKUNGUHATO WO DYONDZISA WA LEMBE WA NSIVAMAVANGWA WA RIXAKA: XITSONGA RIRIMI RO ENGETELA RO SUNGULA: GIREDI YA 5 (KOTARA YA 2)

KOTARA YA 2				
VHIKI	KU YINGISELA NA KU VULAVULA (SWANOMO)	KU HLAYA NA KU LANGUTISA	KU TSALA NA KU ANDLALA	SWIAKI NA MILAWU YA MATIRHISELO YA RIRIMI
1-2	<p>U yingisela na ku angula xithhokovetselo Migingiriko ya masungulo</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ku bvumba • U tsakela no angula eka nkucetelo wa mpfumawulo lowu tisaka hi xithhokovetselo <p>U hlamusela swindleko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • U kanaela miehleketonkulu • U yelanisa na ntokota wa yena n'wini • U kombisa matitwelo ya yena lama ya tisiwaka hi xithhokovetselo • U kanaela thoni na matirhisele ya ririmi na nkucetelo lowu swi nga na wona eka muyingiseri ku katsa na leswi ririmi ri tirhisiwaka xiswona ku tisa xiyimo xo karhi <p>Ku hlaya xithhokovetselo/mintila leyi hlawuriweke</p> <ul style="list-style-type: none"> • U hlawula thoni leyi faneleke na matitwelo lama fambelanaka na vundzeni na xitayili xa xithhokovetselo • U tirhisa ririmi ra ninginiso wa swirho hi mfaneno na vuswikoti byo andlala • Ku cinca rivilo ra mavulelo, vholumu no koka moya 	<p>U hlaya xithhokovetselo</p> <p>U hlaya hi xikongomelo xo twisisa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ku tilulamisela ku hlaya: U bvumba ku suka eka nhlokohaka • Tirhisa maqhinga yo hlaya: <ul style="list-style-type: none"> - Ku hlaya hi ku hatlisa ku endlela ku kuma mahungu hi ku angarhela - Ku hlaya hi ku hatlisa ku endlela ku kuma vuxokoxoko byo karhi - Ku bvumba <p>Maqhinga yo twisisa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • U bvumba, a tirhisa vuthala bya dyondzo ya mimpfumawulo na mbangu, a bvumba mahetelelo <p>Dyondzo ya matsalwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • U kombisa yelano wa mimpfumawulo na ncino no tlhela a nyika vonelo hi nkucetelo lowu swi nga na wona eka muyingiseri • U kombisa matitwelo no nyika vonelo ra yena • U yelanisa na vutomi bya yena • U tirhisa dikixinari ku ndlandlamuxa ntivomarito <p>Madyondzisele yo hlaya: Ku hlayela ehenhla/Tshika hinkwaswo u hlaya/ku hlaya xithhokovetselo hi ntlawa lowu leteriwaka/hlaya swin'we/vambirhimbirhi/a ri yexe Makambelelo yo dyondza/nkamafundza – ku lulamisela ku hlayela ehenhla</p> <p>Ku hlayela ku tiphina/titsakisa: Xithhokovetselo/buku yo hlaya leyi nga ta hlayiwa kwalomu ka 30 wa timinete</p>	<p>U tsala xithhokovetselo</p> <ul style="list-style-type: none"> • U tirhisa mbuyelelo wa mimpfumawulo (mimpfumawulo ya switatisi na ya switwari), xigego na xifananisi • U humelerisa mpapfarhuto wo sungula no tekela enhlokweni mhakankulu • U komba ku twisisa xitayili na matirhisele lamanene ya ririmi • U ehleketa na ku pima nkoka wo tsala na ntirho wa vutumbuluxi • U tirhisa milawu ya mahikahatelo leyi fanelaka <p>U tirhisa matsalelo yo landzelela magoza:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ku kunguhata/ku ti lulamisela ku tsala • Ku pfampfarhuta • Ku pfuxeta • Ku hlela • Ku hlerisisa • Ku andlala <p>Tsala marito na tinhlamuselo ta wona eka dikixinari ya vona vinyi kumbe eka khumbi ra marito Tirhisa dikixinari ku peleta na ku ndlandlamuxa ntivomarito Tirhisa khadi ro rhekhodela eka rona loko a hlayile ku lawula mahlayelo loko ya ri karhi ya ya emahlweni</p>	<p>Mpimo wa ntirho wa rito: Mavitantlawa, mavitaswianakanyiwa, mahlamari</p> <p>Mpimo wa ntirho wa swivulwa: Nkarhi wa riendli wa sweswi lowu yaka emahlweni</p> <p>Nhlamuselo ya rito: Mbuyelelo wa mimpfumawulo (ya switwari na switatisi), ncino, ku yelana ka mimpfumawulo, xigego, xifananisi</p> <p>Mapeletelo na mahikahatelo: Ku avanyisa rito, ku tirhisa dikixinari, mimpfungo yo tshaha</p>

KOTARA YA 2				
VHIKI	KU YINGISELA NA KU VULAVULA (SWANOMO)	KU HLAYA NA KU LANGUTISA	KU TSALA NA KU ANDLALA	SWIAKI NA MILAWU YA MATIRHISELO YA RIRIMI
3-4	<p>U yingisela na ku kanela xiviko xa ta maxelo</p> <p>Migingiriko ya masungulo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ku bvumba • U yingiselela vuxokoxoko byo karhi • U kanela na van'wana hi ku pfuna ka mahungu • U hlanganisa mahungu na vutomi bya yena <p>U hlamusela swiendleko</p> <ul style="list-style-type: none"> • U kanela na van'wana hi nkucetelo lowu nga vaka kona eka vanhu • U pimanisa maxelo eka tindhawu to hambanahambana no tlhela a kombisa na ku nyika swivangelo swo tsakela tindhawu to karhi • U teka xiave eka minkanerisano, a seketela mavonelo ya yena • U kombisa swihlawulekisi swa swiviko swa ta maxelo: Marito na muxaka wa ririmi leri tirhisiwaka • U tirhisa maqhinga yo nyiketana eka ku vulavula hi ntikelo eka swiyimo swa mintlawa 	<p>U hlaya xiviko xa ta maxelo</p> <ul style="list-style-type: none"> • ku tilulamisela ku hlaya: Ku bvumba ku suka eka vito, tinhlokomhaka na swifaniso <p>U hlaya hi xikongomelo xo twisisa</p> <ul style="list-style-type: none"> • U tirhisa maqhinga yo hambanahambana yo hlaya: - Ku hlaya hi ku hatlisa ku kuma mhaka hi ku angarhela - Ku hlaya hi ku hatlisa ku kuma vuxokoxoko byo karhi, ku tirhisa vutivi bya khale - Wa bvumba, u tirhisa vuthala bya mbangu ku kuma nhlamuselo, na ku endla mimpimanyeto - U kanela na van'wana hi ntivomarito lawantshwa lowu humaka eka swifaniso <p>Maqhinga yo twisisa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • U kombisa na ku hlamusela ku hambana na ku fana • U kombisa leswi xitshuriwa xi nga lulamisiwa xiswona • U hlaya xitshuriwa xa mahungu lexi nga na swovoniwa, xik, mepe • U hlamusela swovoniwa • Tirhisa mepe wa miehleketo/tinotsi ku komisa mahungu <p>Madyondziselelo yo hlaya: Ku hlayela ehenhla/Tshika hinkwaswo u hlaya/ku hlaya xiviko xa ta maxelo hi ntlawa lowu leteriwaka/hlaya swin'we/vambirhimbirhi/a ri yexe Makambebelelo yo dyondza/nkamafundza – ku lulamisela ku hlayela ehenhla</p> <p>Ku hlayela ku tiphina/titsakisa: Xiviko xa ta maxelo/buku yo hlaya leyi nga ta hlayiwa kwalomu ka 30 wa timinete</p>	<p>U tsala xiviko xa ta maxelo</p> <ul style="list-style-type: none"> • U tirhisa masivi, mahlanganisi na mahikahatelo lamanene ku hlanganisa swivulwa ku vumba dzimana leyi khomaneke • U andlala mahungu hi ku tirhisa mepe wa miehleketo, chati, girafu, kumbe dayagiramu <p>U tirhisa matsalelo yo landzelela magoza:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ku kunguhata/ku tilulamisela ku tsala • Ku pfapfarhuta • Ku pfuxeta • Ku hlela • Ku hlerisisa • Ku andlala <p>Tsala marito na tinhlamuselo ta wona eka dikixinari ya vona vinyi kumbe eka khumbi ra marito</p> <p>Tirhisa dikixinari ku peleta na ku ndlandlamuxa ntivomarito Tirhisa khadi ro rhekhodela eka rona loko a hlayile ku lawula mahlayelo loko ya ri karhi ya ya emahlweni</p>	<p>Mpimo wa ntirho wa rito: Maendli, masivi, maengeteri, mahlawuri, mahlanganisi, mavitaswianakanyiwa</p> <p>Mpimo wa ntirho wa swivulwa: Swivulwan'we, swivulwankatsano, nkarhi lowu taka</p> <p>Nhlamuselo ya rito: Vamavizweni, maritofulara, tihomonimi, pholisemi</p>

KOTARA YA 2				
VHIKI	KU YINGISELA NA KU VULAVULA (SWANOMO)	KU HLAYA NA KU LANGUTISA	KU TSALA NA KU ANDLALA	SWIAKI NA MILAWU YA MATIRHISELO YA RIRIMI
5-6	<p>U yingisela na ku angula eka ntlangu Misingiriko ya masungulo:</p> <ul style="list-style-type: none"> Ku bvumba ku suka eka vito ra ntlangu/swifaniso <p>U hlamusela swindleko:</p> <ul style="list-style-type: none"> U rungula xivono xa ntlangu nakambe hi ndzandzelelano U vula swimunhuhatwa hi ndlela yo lulama U yingisela vuxokoxoko byo karhi U tirhisa vuxokoxoko hi mfanelo U humesa miehleketo na matitwelo ya yena hi xitshuriwa U tirhisa xivumbeko lexi lulameke xa ririmi <p>U encenyeta ximunhuhatwa</p> <ul style="list-style-type: none"> U hambanisa rito na mafambafambiselo ya xikandza U cinca rhijisitara, xivumbeko xa ntivoririmi na swivulavulelo 	<p>U hlaya ntlangu</p> <p>U hlaya hi xikongomelo xo twisisa</p> <ul style="list-style-type: none"> U tirhisa maqhinga yo hlaya Ku hlaya hi ku hatlisa ku endlela ku kuma mahungu hi ku angarhela Ku hlaya hi ku hatlisa ku endlela ku kuma vuxokoxoko byo karhi Ku bvumba U kanela na van'wana hi ntivomarito lamantshwa lowu humaka eka swifaniso U hlayela henhla hi rivilo leri faneleke <p>Maqhinga yo twisisa:</p> <ul style="list-style-type: none"> U hlamusela ndlela leyi vatsari va tirhisaka ntivomarito na ririmi ha kona ku hlamusela kungu, mbangu na swimunhuhatwa U hlamusela nkucetelo wa marito na mianakonyo U kombisa xivangelo na switandzhaku eka switshuriwa swa nomo na swo tsariwa no tlhela a hlamusela vuxaka bya swona <p>Madyondzisele yo hlaya:</p> <p>Ku hlayela ehenhla/Tshika hinkwaswo u hlaya/ku hlaya ntlangu hi ntlawa lowu leteriwaka/hlaya swin'we/vambirhimbirhi/a ri yexe</p> <p>Makambelelo yo dyondza/nkamafundza – ku lulamisela ku hlayela ehenhla</p> <p>Ku hlayela ku tiphina/titsakisa:</p> <p>Ntlangu/buku yo hlaya leyi nga ta hlayiwa kwalomu ka 30 wa timinete</p>	<p>U tsala ntlangu/N'wagulano</p> <ul style="list-style-type: none"> U vumba swimunhuhatwa U hlamusela mbangu U tumbuluxa kungu U tirhisa xivumbeko lexi faneleke U tumbuluxa thoni kumbe xiyimo xa ku titwa ka munhu hi nkarhi wolowo U kunguhata xitshuriwa, a xi pfapfarhuta no xi hlerisisa U tsala swivulwa hi ku tirhisa marito yo tshaha xivulavuri na marito yo rungula leswi vuriweke U tumbuluxa mpapfarhuto wo sungula lowu nga na timhakankulu na tindzimana to seketela leti tumbuluxiweke kahle U tirhisa xitwananisi xa nhlokomhaka U tirhisa ntivoririmi lowu faneleke mapeletelo na mahikahatelo <p>U tirhisa matsalelo yo landzelela magoza:</p> <ul style="list-style-type: none"> Ku kunguhata/ku tilulamisela ku tsala Ku pfapfarhuta Ku pfuxeta Ku hlela Ku hlerisisa Ku andlala <p>Tsala marito na tinhlamuselo ta wona eka dikixinari ya vona vinyi kumbe eka khumbi ra marito</p> <p>Tirhisa dikixinari ku peleta na ku ndlandlamuxa ntivomarito</p> <p>Tirhisa khadi ro rhekhodela eka rona loko a hlayile ku lawula mahlayelo loko ya ri karhi ya ya emahlweni</p>	<p>Mpimo wa ntirho wa rito: Maendli</p> <p>Mpimo wa ntirho wa swivulwa: Switatimende, swivuriso, swileriso, swivulwan'we, swivulwankatsano, marito yo tshaha xivulavuri na marito yo runguriwa</p> <p>Nhlamuselo ya rito: Xitikaneti</p> <p>Mapeletelo na mahikahatelo: Mimfungho ya xivutiso, hikwana, swirhatana swo tshaha</p>
<p>NTIRHO WA MAKAMBELELO YA MAFUNDZA WA 4: XITSHURIWA XA XITSALWAMBIKO: (10 WA TIMARAKA)</p> <p>Xi tsariwa ku nga se tsariwa xikambelwana xa ndzawulelo</p>				

KOTARA YA 2				
VHIKI	KU YINGISELA NA KU VULAVULA (SWANOMO)	KU HLAYA NA KU LANGUTISA	KU TSALA NA KU ANDLALA	SWIAKI NA MILAWU YA MATIRHISELO YA RIRIMI
7-8	<p>U yingisela no angula eka xiviko Misingiriko ya masungulo:</p> <ul style="list-style-type: none"> Ku bvumba ku suka eka vito ra xitshuriwa, nhlokomhaka na swifaniso Yingisela timhakankulu hi vukheta Vuxokoxoko Hlamula swivutiso U avelana ntokoto na ku nyika mavonelo U xopaxopa xiviko U komisa xiviko U andlala xiviko hi ku tirhisa tafula/chati/girafu <p>U teka xiave eka minkanerisano</p> <ul style="list-style-type: none"> U tshama eka nhlokomhaka U nyika xivikontsundzuxo lexi faneleke U tshama eka nkanerisano U kombisa ku twisisa timfanelo na matitwelo ya van'wana 	<p>U hlaya xiviko lexi nga na swovoniwa. (Xik. Matafula/tichati/tigirafu/tidayagiramu/mim epe)</p> <ul style="list-style-type: none"> ku tulamisela ku hlaya: Ku bvumba ku suka eka vito, tinhlokomhaka na swifaniso U kanela mhakankulu na vuxokoxoko byo karhi <p>U hlaya hi xikongomelo xo twisisa</p> <ul style="list-style-type: none"> U tirhisa maqhinga yo hlaya U hlamusela hi laha vatsari va tirhisaka ha kona ntivomarito na ririmi ku hlamusela kungu, mbangu, moya wa ntlangu na swimunhuhatwa U hlamusela nkugetelo wa marito na mianakanyo U kombisa xivangelo na switandzaku eka switshuriwa swa nomo na swo tsariwa na ku tlhela a hlamusela vuxaka bya swona U hlayela ehenhla, a cinca rivilo hilaha swi faneleke <p>Maqhinga yo twisisa</p> <ul style="list-style-type: none"> U hlamusela mahungu ya swidirowiwa U nyikana miehleketo na van'wana na ku nyika mavonelo ya yena, va kumbetela na ku ringanyeta Tirhisa mepe wa miehleketo/tinotsi ku komisa mahungu U kanela na van'wana hi ntivomarito lowuntswa wo huma eka xitshuriwa lexi hlayiweke U tirhisa dikixinari <p>Madyondziselo yo hlaya: Ku hlayela ehenhla/Tshika hinkwaswo u hlaya/ku hlaya xiviko hi ntlawa lowu</p>	<p>U tsala xiviko</p> <ul style="list-style-type: none"> U tirhisa rimba ku tsala xiviko U xaxemeta mahungu hi ndlela leyi faneleke U tirhisa ntivoririmi, mapeletelo na mahikahatelo lama faneleke U andlala ntirho hi ndlela leyi baseke hi ku tirhisa xivumbeko lexinene ku fana na tinhlokomhaka na ntsalanganyo exikarhi ka tindzimana <p>U tirhisa matsalelo yo landzelela magoza:</p> <ul style="list-style-type: none"> Ku kunguhata/ku ti lulamisela ku tsala Ku pfapfarhuta Ku pfuxeta Ku hlela Ku hlerisisa Ku andlala <p>Tsala marito na tinhlamuselo ta wona eka dikixinari ya vona vinyi kumbe eka khumbi ra marito Tirhisa dikixinari ku peleta na ku ndlandlamuxa ntivomarito [DIKIXINARI YA YENA N'WINYI] Tirhisa khadi ro rhekhodela eka rona loko a hlayile ku lawula mahlayelo loko ya ri karhi ya ya emahlweni</p>	<p>Mpimo wa ntirho wa rito: Mahlawuri, masivi, mahlanganisi</p> <p>Mpimo wa ntirho wa swivulwa: Nkarhi lowu nga hundza lowu yaka emahlweni, nkarhi lowu taka lowu yaka emahlweni, xivulwa xa riendli ra nghingiriko na xivulwa xa riendli ra xitwisiwa na swivulwa swa xivutiso</p> <p>Mapeletelo na mahikahatelo: Mfungo wa nsiyo ku komba ku ya emahlweni, mfungo wa rihlamari, mimfungo ya swivutiso, swirhatana swo tshaha</p>

KOTARA YA 2				
VHIKI	KU YINGISELA NA KU VULAVULA (SWANOMO)	KU HLAYA NA KU LANGUTISA	KU TSALA NA KU ANDLALA	SWIAKI NA MILAWU YA MATIRHISELO YA RIRIMI
		leteriwaka/hlaya swin'we/vambirhimbirhi/a ri yexe Makambeleso yo dyondza/nkamafundza – ku lulamisela ku hlayela ehenhla Ku hlayela ku tiphina/titsakisa: Xiviko/buku yo hlaya leyi nga ta hlayiwa kwalomu ka 30 wa timinete		
9-10	MAKAMBELELO YA MAFUNDZA: NTIRHO WA 5: XIKAMBELELO XA LAWURIWA XA KHOTAVUXIKA KU ANGULA EKA SWITSHURIWA (40 WA TIMARAKA) <ul style="list-style-type: none"> Xivutiso xa 1: Xikambelantwisiso xa xitshuriwa xa matsalwa/xa ka xi nga ri xa matsalwa (15 wa timaraka) Xivutiso xa 2: Xitshuriwa xa Swovoniwa (10 wa timaraka) Xivutiso xa 3: Nkomiso (5 wa timaraka) Xivutiso xa 4: Swiaki na Milawu ya Matirhisele ya Ririmi (10 wa timaraka) 			

MIGINGIRIKO YA MAKAMBELELO YA NKAMAFUNDZA (Makambeleso ya dyondzo/nkamafundza)			
Migingiriko ya Ku yingisela na Ku vulavula <ul style="list-style-type: none"> Migingiriko yo hambanahambana ya Ku yingisela na Ku vulavula 	Migingiriko ya Ku hlaya na Ku langutisa <ul style="list-style-type: none"> Ku hlaya hi ku landzelela magoza Migingiriko ya ku hlayela ehenhla Migingiriko ya Xikambelantwisiso xo hlaya Migingiriko ya matsalwa leyi kongomisiweke eka tinxaka tinharhu ta matsalwa ya ndzawulelo ya simesitara (hafu ya lembe) 	Migingiriko ya Ku tsala na Ku andlala <ul style="list-style-type: none"> Ku tsala hi ku landzelela magoza Ku tsala tindzimana Switshuriwa swa switsalwambiko Xitsalwana Ku tsala ka vutumbuluxi 	Swiaki na Milawu ya Matirhisele ya Ririmi <ul style="list-style-type: none"> Migingiriko yo hambanahambana ya Swiaki na Milawu ya Matirhisele ya Ririmi leyi fambisanaka na tinxaka ta switshuriwa
GIREDI YA 5 XITSONGA RIRIMI RO ENGETELA RO SUNGULA: NKOMISO WA MINTIRHO YA MAKAMBELELO YA MAFUNDZA: KOTARA YA 2			
MAKAMBELO YA MAFUNDZA: NTIRHO WA 1: KU HLAYELA EHENHLA (20 WA TIMARAKA). Ntirho lowu wu yisiwa emahlweni ku suka eka Kotara ya 1. Wu ta hetisiwa na ku rhekhodiwa eka Kotara ya 2	NTIRHO WA MAKAMBELELO YA MAFUNDZA WA 4: <ul style="list-style-type: none"> XITSHURIWA XA XITSALWAMBIKO: (10 WA TIMARAKA) Xi tsariwa ku nga se tsariwa xikambelwana xo lawuriwa	MAKAMBELELO YA MAFUNDZA: NTIRHO WA 5: KU ANGULA EKA SWITSHURIWA (40 WA TIMARAKA) <ul style="list-style-type: none"> Xivutiso xa 1: Xikambelantwisiso xa xitshuriwa xa matsalwa/xa ka xi nga ri xa matsalwa (15 wa timaraka) Xivutiso xa 2: Xitshuriwa xa swovoniwa (10 wa timaraka) Xivutiso xa 3: Ku tsala nkomiso (5 wa timaraka) Xivutiso xa 4: Swiaki na Milawu ya Matirhisele ya Ririmi (10 wa timaraka) 	

2023/24 NKUNGUHATO WO DYONDZISA WA LEMBE WA NSIVAMAVANGWA WA RIXAKA: XITSONGA RIRIMI RO ENGETELA RO SUNGULA: GIREDI YA 5 (KOTARA YA 3)

KOTARA YA 3				
VHIKI	KU YINGISELA NA KU VULAVULA (SWANOMO)	KU HLAYA NA KU LANGUTISA	KU TSALA NA KU ANDLALA	SWIAKI NA MILAWU YA MATIRHISELO YA RIRIMI
1-2	<p>Yingisela mintsheketo, (xik. swikhohlwakholwana/mintsheketo ya khale ya tinhenha)</p> <p>Migingiriko ya masungulo:</p> <ul style="list-style-type: none"> Ku bvumba leswi tsalwa ri vulavulaka hi swona Ku kuma mongo wa mhaka, kungu, mbangu, moya, na swimunhuhata swa xitshuriwa xa ntsheketo Ku hambanyisa exikarhi ka swiendleko swa ntiyiso na swo ka swi nga ri ntiyiso Ku nghenelela eka minkanerisano no seketela mavonelo ya wena Ku angula hi vukheta eka mianakanyo na swiringanyeto <p>Rungula xitori nakambe (Ntsheketo: Swikhohlwakholwana kumbe ntsheketo wa khale wa tinhenha)</p> <ul style="list-style-type: none"> Rungula nakambe swiendleko ku suka eka xitshuriwa hi nxanxamelu lowu nga lulama Vula mavito ya swimunhuhata hi ndlela leyi lulameke Humesa miehleketo na matitwelo hi ntila wa xitori/vumunhuhati/kungu/mbangu/mahungu/nkongomelo wa tsalwa na sw. na sw. 	<p>Hlaya mintsheketo, (xik. swikhohlwakholwana/ya khale ya tinhenha)</p> <p>U hlaya hi xikongomelo xo twisisa Migingiriko ya masungulo:</p> <ul style="list-style-type: none"> Ku tilulamisa ku hlaya: Bvumba ku suka eka nhlokomhaka na swifaniso leswi swi nga eka tsalwa Tirhisa maqhinga yo tala ya ku hlaya; ku hlaya hi ku hatlisa ku kuma mahungu hi ku angarhela, ku hlaya hi ku hatlisa ku kuma vuxokoxoko byo karhi, vuthala bya xitshuriwa na vutivi bya khale <p>Dyondzo ya matsalwa</p> <ul style="list-style-type: none"> Hlamusela hi laha mutsari a tirhisaka ntivomarito na ririmi ku hlamusela kungu, nkongomelo na mbangu Kanela na ku nyika swivangelo swa swiendlo swa swimunhuhata Tirhisa dikixinari ku twisisa marito yantshwa na ntivomarito ku suka eka xitshuriwa <p>Madyondziso yo hlaya: Ku hlayela ehenhla/Tshika hinkwaswo u hlaya/ku hlaya ntsheketo hi ntlawa lowu leteriwaka/hlaya swin'we/vambirhimbirhi/a ri yexe</p> <p>Makambelelo yo dyondza/nkamafundza – ku lulamisela ku hlayela ehenhla Ku hlayela ku tiphina/titsakisa: Ntsheketo/buku yo hlaya leyi nga ta hlayiwa kwalomu ka 30 wa timinete</p>	<p>Tsala tindzimana ta nhlamuselo ta tsalwa ra ntsheketo lowu wu hlayiweke, (xik. swikhohlwakholwana/ya khale ya tinhenha) hi ku tirhisa rimba ra matsalelo:</p> <p>Migingiriko ya masungulo:</p> <ul style="list-style-type: none"> Hlawula vundzeni lebyi byi nga na mbangu lowu wu faneleke Kanela swimunhuhata, ndhawu na nkarhi lowu vekiwewe wa ku hlaya tsalwa Kanela xikongomelo xa tsalwa Kanela kungu, swimunhuhata na mbangu wa tsalwa <p>Vadyondzi va:</p> <ul style="list-style-type: none"> Tsala nhlamuselo ya swimunhuhata eka tsalwa Tshama eka nhlokomhaka/nkongomelo Tirhisa nhlamuselo ya ntivomarito hi ndlela ya vutumbuluxi (xik. mahlawuri) Tirhisa ririmi ro gega (xik., swifananisi, xigego) Tirhisa ririmi leri ri nga fanela na mapeletelo Hlanganisa swivulwa eka ndzimana leyi yi khomaneka hi ku tirhisa masivi, marito na mahikahatelo lama nga lulama <p>Tsala marito na tinhlamuselo ta wona eka dikixinari ya vona vinyi kumbe eka khumbi ra marito Tirhisa dikixinari ku peleta na ku ndlandlamuxa ntivomarito Tirhisa khadi ro rhekhodela eka rona loko a hlayile ku lawula mahlayelo loko ya ri karhi ya ya emahlweni</p>	<p>Xiyimo xa ntirho wa rito: Maendli, vun'we na vunyingi, swirhangiswa ntsongahato, mahlawuri</p> <p>Xiyimo xa ntirho wa xivulwa: Xiendlwa, swivutiso, marito ya xivulavuri na marito yo runguriwa, tindzimana</p> <p>Mapeletelo na mahikahatelo: Mimfungho ya mintshaho, maletere lamakulu, hiko, hefemulo</p>

KOTARA YA 3				
VHIKI	KU YINGISELA NA KU VULAVULA (SWANOMO)	KU HLAYA NA KU LANGUTISA	KU TSALA NA KU ANDLALA	SWIAKI NA MILAWU YA MATIRHISELO YA RIRIMI
3-4 PTV GOZA RA 1 NDZAVISISO	<p>Ku yingisela na ku teka xiave eka mbulavurisano wo koma hi Phurojeke ya ku Tsala ka Vutumbuluxi (PTV) leyi kongomisiweke eka muxaka wa tsalwa leri hlawuriweke (xik. Vutlhokovetseri/Mintsheketo/Ntlangu/Xirungulwana) Migingiriko ya masungulo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kanela maendlelo/magoza ya ndzavisiso na nkarhi lowu pimiweke • Kanela ndlandlamuko wa xivutiso xo rhangela/nhlokomhaka • Vulavula hi matirhisele ya swihlovo na switirhisiwa • Kongomisa eka ku teka tinotsi • Hlamusela matshahelo na nkoka wa nongonoko wa matsalwa lama tirhisiweke/bibilyogirafu • Hlamusela swihlawulekisi swa makambelelo na tinhlamuselo eka rhubiriki/xitirhisiwa xo kambisisa <p>Vadyondzi va ta:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Avana hi mintlawa kumbe va tirha hi un'weun'we • Hlengelela mahungu ya ndzavisiso • Avelana miehleketo, mavonelo na ku teka xiave eka minkanerisano • Hlengelela nongonoko wa matsalwa lama ya tirhisiweke • Hlayisa rhekhodo ya magoza ya ndzavisiso (fayili ya vumbhoni) 	<p>Hlaya ku kuma mahungu lama kongomisiweke eka muxaka wa tsalwa leri hlawuriweke (xik. Vutlhokovetseri/Mintsheketo/Ntlangu/Xirungulwana) Migingiriko ya masungulo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nyika switirhisiwa swa ndzavisiso • Hlohletela vadyondzi ku engetela eka switirhisiwa swa ndzavisiso leswi va nyikiweke swona • Pfluxeta tsalwa ku antswisa ku twisisa • Hlamusela nkucetelo wa swihlawulekisi/swiphemu swa Vutlhokovetseri/Ntlangu/Xirungulwana/Mintsheketo • Hlamusela Nkoka wa tithekiniki ta swovoniwa leswi nga eka matsalwa (Vutlhokovetseri/Ntlangu/Xitirhisiwa a/Mintsheketo) <p>Vadyondzi va tirhisa maqhinga ya ku twisisa na ya ku hlaya:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ku hlaya hi ku hatlisa hi xikongomelo xo kuma mahungunkulu • Ku hlaya hi ku hatlisa hi xikongomelo xo kuma mahungu/vuxokoxoko byo seketela • Ku bvumba • Endla nkumbetelo wa nhlamuselo ya marito lawa ya nga tolovelekangiki na swifaniso • Hlanganisa mahungu lama hlawuriweke eka rimba ro veketela mahungu (xik. Mepe wa miehleketo, chati yo longoloxa, sw. na sw.) • Teka tinotsi ku lulamisela Goza ra 2: Ku tsala 	<p>Tirhisa tinxaka to hambanahambana ta rimba ro veketela mahungu ku hlengelela leswi kumekeke eka ndzavisiso wa Phurojeke ya ku Tsala ka Vutumbuluxi (PTV) Migingiriko ya masungulo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kombisa rimba leri faneleke ku seketela muxaka wa ximakiwa lexi nga ta tumbuluxiwa, (xik. Mepe wa miehleketo, chati yo longoloxa, sw. na sw.) • Tshikelela matshahelo na nkoka wa ku tirhisa swihlovo (matsalwa lama tirhisiweke) • Tshikelela na swihlawulekisi swa makambelelo na tinhlamuselo eka rhubiriki/xitirhisiwa xo kambisisa • Tsundzuxa vadyondzi ku tekela enhlokweni ku hlamula xivutiso xo rhangela/nhlokomhaka <p>Vadyondzi va languteriwa ku endla magoza ya ndzavisiso:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ku angula eka xivutiso xo rhangela/nhlokomhaka ya ndzavisiso hi ku hlawula mahungu lama ma fambelanaka na swihlovo leswi swi tirhisiweke • Teka tinotsi hi marito ya wena n'winyi eka ku lulamisela Goza ra 2: Ku tsala • Landzelela rimba ro tsala (loko ri nyikiwile) • Tirhisa milawu ya ririmi leyi fambelanaka na nxopaxopo wa matsalwa 	<p>Xiyimo xa ntirho wa rito: Maendli Xiyimo xa ntirho wa xivulwa: Nkarhi wa sweswi, nkarhi lowu taka Nhlamuselo ya rito: Vumunhuhati, Swivuriso, swivulavulelo, Swifananisi Ku tiyisiwa ka swiaki na milawu ya matirhisele ya ririmi leswi fambisanaka na ndzavisiso wa tsalwa leri ku kongomisiweke eka rona, (Xik. Vutlhokovetseri/Ntlangu/Swirungulwana/ Mintsheketo) Xikombiso -</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mbulavulo, tinxaka ta swivulwa, tinxaka ta tindzimana, swihluvi swa mbulavulo • Nhlamuselo yo kongoma na ya ririmi ro gega • Mahikahatelo na mapeletelo • Ntivomarito eka mbangu

KOTARA YA 3				
VHIKI	KU YINGISELA NA KU VULAVULA (SWANOMO)	KU HLAYA NA KU LANGUTISA	KU TSALA NA KU ANDLALA	SWIAKI NA MILAWU YA MATIRHISELO YA RIRIMI
	<p>TINOTSI TA MUDYONDZISI:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ndzavisiso wu ya emahlweni hi ndzhendzeleko wa mavhiki mambirhi • Vumbhoni bya migingiriko na leswi endliweke hinkwaswo swi ta tshama eka buku ya mudyondzi/fayili/photifoliyo ya vumbhoni • Kombisa hi laha ndzavisiso wu endliwaka ha kona - <i>'ndza endla, ha endla, wa endla'</i> • Leswi kumiweke eka ndzavisiso swi fanele ku angula xivutiso xo rhangela/nhlokomhaka • Tekela enhlokweni mintshaho na xivumbeko xa nongonoko wa matsalwa lama u ma tirhiseke (bibiliyogirafu) • Kambela goza ra 1 (ndzavisiso) hi ku tirhisa rhubiriki/xitirhisiwa xo kambisisa kutani u nyika vadyondzi xivikontsundzuxo • Migingiriko hinkwayo a yi endliwe etlasini hi ku leteriwa hi mudyondzisi • Makambelego yo dyondza/nkamafundza ya fanele ku ya emahlweni 			
5-6 PTV GOZA RA 2: KU TSALA	<p>Maqhinga ya ku Yingisela na ku Vulavula - ku kongomisa eka muxaka wa tsalwa ra ndzawulelo leri faneleke (Xik. Vutlhokovetseri/Ntlangu/Xirungulwana/Nt sheketo):</p> <p>Migingiriko ya masungulo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hlamusela tsalwa leri ku tsariwaka hi rona na swihlawulekisi swa rona • Hlamusela leswi languteriweke eka ntirho wa ku tsala • Kanela na vadyondzi makunguhatelo ya xitsariwa xa vona hi ku tirhisa magoza yo tsala • Nyika vadyondzi rimba ro tsalela leri va nga ta ri tirhisa loko va tsala • Letela vadyondzi matatelo ya rimba • Kombisa matsalelo – <i>ndza endla, ha endla, wa endla</i> • Nyika swileriso swa mayelana na nghingiriko <p>Vadyondzi va:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tumbuluxa xihlovo xa marito mayelana na nhlokomhaka leyi hlawuriweke • Teka xiave eka nkanerisano • Twisisa leswi languteriwaka mayelana na xivutiso xo rhangela/nhlokomhaka 	<p>Maqhinga ya Ku hlaya na Ku langutisa - Letela vadyondzi ku twisisa swilaveko swa tirhubiriki ta PTV na makambelego:</p> <p>Migingiriko ya masungulo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Veka erivaleni minkarhi leyi vekiweke • Letela vadyondzi ku hlaya na ku tirhisa tinotsi ta vulavisisi • Hlaya na ku kanela rhubiriki • Hlamusela swihlawulekisi na nhlamuselo ya vuswikoti ya rhubiriki <p>Vadyondzi va:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hlaya muxaka wa tsalwa leri hlawuriweke • Hlaya na ku twisisa rhubiriki • Hlaya na ku twisisa rimba ro tsalela • Kombisa matirhisele ya ririmi leri fambelanaka na muxaka wa tsalwa leri ku endliwaka ndzavisiso hi rona 	<p>Tsala/dirowa/tumbuluxa xiphemu lexi tsariweke hi nhlokomhaka leyi hlawuriweke:</p> <p>Migingiriko ya masungulo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nyika vadyondzi rimba leri va faneleke ku ri tirhisa loko va tsala • letela vadyondzi hi maendlelo ya ku tata rimba ro tsalela • hlamusela magoza ya ku tsala: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Ku kunguhata/ku tilulamisa ku tsala ✓ Ku pfapfarhuta ✓ Ku pfuxeta ✓ Ku hlela ✓ Ku hlerisisa na ✓ Ku andlala • kanela swiphemu swa tsalwa/swihlawulekisi swa tsalwa leri ri hlawuriweke <p>Vadyondzi va:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tirhisa rimba ro tsala (loko ri laveka) • Hlela mpfapfarhuto ro sungula • Hlerisisa endzhaku ka ku hlaya mpfapfarhuto wo sungula • Tsala na ku andlala xitsariwa xo hetelela 	<p>Xiyimo xa ntirho wa rito: Vundhawu</p> <p>Xiyimo xa xivulwa: Minkarhi ya riendli</p> <p>Nhlamuselo ya rito: Maritofularha</p> <p>Mapeletelo na mahikahatelo: Mimfungho ya swivutiso, ku tirhisiwa ka dikixinari, maveketelelo ya marito</p> <p>Ku tiyisisiwa ka swiaki na milawu ya matirhisele ya ririmi leswi nga dyondzisiwa eka mavhiki lama nga hundza:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mahikahatelo na mapeletelo • Ntivomarito eka mbangu • Xivumbeko lexi lulameke na swihlawulekisi • Timhakankulu na to seketela • Milawu ya tindzimana na swovoniwa • Malongoloxelo ya tindzimana hi ndlela yo twisiseka/mahungu lama tiyisisaka nkhomano • Milawu ya ririmi tanihilaha yi lavekaka ha kona eka tinhlokomhaka leti hlawuriweke

KOTARA YA 3				
VHIKI	KU YINGISELA NA KU VULAVULA (SWANOMO)	KU HLAYA NA KU LANGUTISA	KU TSALA NA KU ANDLALA	SWIAKI NA MILAWU YA MATIRHISELO YA RIRIMI
	<p>TINOTSI TA MUDYONDZISI:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Ku tsala hi ku landzelela magoza ku ya emahlweni hi ndzhendzeleko wa mavhiki mambirhi ✓ Vumbhoni bya ku tsala hi ku landzelela magoza byi ta vekiwa eka buku ya mudyondzi/fayili/photifoliyo ya vumbhoni ✓ Lawula ku tsala hi ku landzelela magoza ✓ Leswi kumiweke eka ndzavisiso swi fanele ku angula xivutiso xo rhangela/nhlokomhaka ✓ Tekela enhlokweni ku tshaha marito ya mutsari ku suka eka matsalwa na xivumbeko xa nongonoko wa matsalwa lama u ma tirhiseke/bibilyogirafu ✓ Kambela goza ra 2: ku tsala, hi ku tirhisa rhubiriki na ku nyika vadyondzi xivikontsundzuxo ✓ Migingiriko hinkwayo yi fanele ku endliwa na ku leteriwa hi mudyondzisi etlilasini ✓ Mudyondzi un'wana na un'wana u ta tsala ntirho wa yena lowu nga ta makiwa hi ku tirhisa rhubiriki hi un'weun'we 			
PTV GOZA RA 3: VUANDLALO BYA SWANOMO	<p>TINOTSI TA MUDYONDZISI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mintirho hinkwayo yi fanele ku endliwa etlilasini hi ku leteriwa hi mudyondzisi • Vuandlalo bya swanomo byi nga endliwa hi ndlela leyi landzelaka: Ha un'weun'we, ha vambirhimbirhi, kumbe hi mintlawa kambe ntirho wu ta makiwa hi un'weun'we leswaku mudyondzi un'wana na un'wana a va na rhubiriki ya yena • Wu fanele ku va lowu fambisanaka na muxaka wa tsalwa leri hlawuriweke (xik. Xitlhokovetselo/Ntlangu/Xirungulwana), Xik. Ntlangu wu nga encenyetiwa, mphikizano wa vatlhokovetseri sw. na sw. • Makambelelo yo dyondza/nkamafundza ya fanele ku ya emahlweni 			
7-8	<p>U yingisela na ku kana xinavetiso:</p> <p>Migingiriko ya masungulo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ku bvumba • U yingisela ku kuma vuxokoxoko byo karhi • U kuma timhaka leti ti nga na nkoka <p>Vadyondzi va:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kanela hi ku vuyerisa ka xinavetiso • Ku humesela miehleketo na matitwelo hi ndlela ya vuanakanyi • Ku angula hi vukheta eka miehleketo na swipimanyeto • Ku nyika xivikontsundzuxo • Ku avelana miehleketo na van'wana na ku nyika mavonelo eka tinhlokomhaka to ka ti nga tolovelakangi <p>TEKELA ENHLOKWENI: Makambelelo yo dyondza yo ya emahlweni - ku tilulamisela Vuandlalo bya Swanomo eka Kotara ya 4</p>	<p>U hlaya xinavetiso:</p> <p>Migingiriko ya masungulo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tirhisa maqhinga ya ku hlaya: Ku hlaya hi ku hatlisa ku kuma mhaka hi ku angarhela na ku hlaya hi ku hatlisa ku kuma vuxokoxoko byo karhi, u bvumba vundzeni, u tirhisa vutivi bya khale kumbe vuthala bya mbangu, ku endla minkumbetelo <p>Vadyondzi va:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Languta na ku nyika mavonelo hi tithekiniki leti tirhisiweke eka switshuriwa swa swovoniwa: Muhlovo, maletere, vuandlalo <p>Madyondziselo yo hlaya:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ku hlalala ehenhla (Tshika hinkwaswo u hlaya) • Ku hlaya ka mintlawa loku leteriwa • Ku hlaya swin'we • Ku hlaya hi vambirhimbirhi • Ku hlaya novhele yo koma a ri yexe <p>Ku hlalala ku tiphina/titsakisa:</p>	<p>Tsala xinavetiso:</p> <p>Migingiriko ya masungulo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Humesa mhakankulu yi va erivaleni na hi mfanelo • Tirhisa swovoniwa leswi faneleke na vuandlalo lebyi faneleke xikongomelo • Tirhisa ntivomarito wo hambanahambana, ntivoririmi, mapeletelo na mahikahatelo lama faneleke • Tirhisa ririmi ku humelerisa vutumbuluxi na miehleketo ya yena <p>U tirhisa matsalelo yo landzelela magoza:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ku kunguhata • Ku pfapfarhuta • Ku pfluxeta • Ku hlela • Ku hlerisisa na • Ku andlala <p>Xihlamuselamarito xa yena n'wini:</p> <ul style="list-style-type: none"> • U tsala marito na tinhlamuselo ta wona eka xihlamuselamarito xa yena n'winyi 	<p>Xiyimo xa ntirho wa rito: Maengeteri</p> <p>Xiyimo xa ntirho wa xivulwa: Swivulwanahosi; nhlokomhaka na switwananisi</p> <p>Mapeletelo na mahikahatelo: Nkomiso; swirhatana swo pfula na swo pfula</p>

KOTARA YA 3				
VHIKI	KU YINGISELA NA KU VULAVULA (SWANOMO)	KU HLAYA NA KU LANGUTISA	KU TSALA NA KU ANDLALA	SWIAKI NA MILAWU YA MATIRHISELO YA RIRIMI
		<ul style="list-style-type: none"> Xithhokovetselo/Novhele yo koma leyi faneleke ku hlayiwa masiku hinkwawo ku ringana 30 wa timinete U ehleketa hi switshuriwa leswi a swi hlayeke a ri yexe U swi yelanisa na mbangu wa yena 	<ul style="list-style-type: none"> Tirhisa swidirowiwa kumbe swivulwa leswi tirhisaka marito kumbe tinhlamuselo ku humelerisa nhlamuselo, na sw. U vekela ntivomarito lowuntshwa eka khumbi ra marito 	
9-10	<p>U yingisela xithhokovetselo Migingiriko ya masungulo:</p> <ul style="list-style-type: none"> Ku bvumba u tsakela no angula eka nkucetelo wa mpfumawulo lowu tisaka hi xithhokovetselo <p>U hlamusela swindleko:</p> <ul style="list-style-type: none"> Kanela hungunkulu U yelanisa na ntokoto wa yena U kombisa matitwelo ya yena lama ma tisiweke hi xithhokovetselo U hlamusela matitwelo lama ma tlhonthiwaka hi thoni na ririmi leri ri tirhisiwaka na hi laha muyingiseri a vuyeriwaka ha kona, ku katsa na hi laha ririmi ri tirhisiwaka ha kona ku tumbuluxa moya <p>U encenyeta xithhokovetselo/mintila leyi yi hlawuriweke</p> <ul style="list-style-type: none"> U hlawula thoni na ku humesela ehandle vundzeni lebyi byi nga fanela na xitayili xa xithhokovetselo U tirhisa mimpfumawulo na ku tirhisa xikandza ku humesela ehandle leswi u vulaka swona U tirhisa ririmi ra miri hi ndlela leyi yi nga fanela, mayimelo, na vuswikoti bya ku andlala, xik. ku ya ehenhla na le hansi ka rito, vholumo na nkarhi lowu wu tirhisiwaka 	<p>U hlaya xithhokovetselo U hlaya hi xikongomelo xo twisisa</p> <ul style="list-style-type: none"> Ku ti lulamisela ku bvumba ku suka eka nhlokomhaka ya xithhokovetselo na swifaniso U tirhisa maqhinga ya ku hlaya: - Ku hlaya hi ku hatlisa ku kuma hungunkulu - Ku hlaya hi ku hatlisa ku kuma vuxokoxoko lebyi seketelaka - Ku bvumba - Ku endla minkumbetelo ya tinhlamuselo ta marito lama ma nga tolovelekangiki na swifaniso <p>Maqhinga yo twisisa:</p> <ul style="list-style-type: none"> Bvumba, tirhisa mimpfumawulo ya marito na vuthala bya mbangu bvumba mahatelelo <p>Dyondzo ya Matsalwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> Kuma mbuyelelo wa marito na mimpfumawulo no vulavula hi ku vuyeriwa ka muyingiseri Humesela ehandle matitwelo na mavonelo Fananisa na vutomi bya wena Tirhisa dikixinari na ku ndlandlamuxa ntivomarito <p>Madyondziselo yo hlaya:</p> <p>Ku hlayela ehenhla/Tshika hinkwaswo u hlaya/ku hlaya xithhokovetselo hi ntlawa lowu leteriwaka/hlaya swin'we/vambirhimbirhi/a ri yexe</p>	<p>U tsala xithhokovetselo Migingiriko ya masungulo</p> <ul style="list-style-type: none"> U tirhisa mbuyelelo wa mimpfumawulo (mimpfumawulo, switatisi na ya switwari) xigego na xifananisi U komba ku twisisa xitayili na rhejisitara U ehleketa na ku pima nkoka wo tsala na ntirho wa vutumbuluxi U tirhisa mahikahatelo lama nga fanela Milawu <p>U tirhisa matsalelo yo landzelela magoza:</p> <ul style="list-style-type: none"> Ku kunguhata/ku tilulamisela ku tsala Ku pfapfarhuta Ku pfluxeta Ku hlela Ku hlerisisa Ku andlala <p>Tsala marito na tinhlamuselo ta wona eka dikixinari ya vona vinyi kumbe eka khumbi ra marito.</p> <p>Tirhisa dikixinari ku peleta na ku ndlandlamuxa ntivomarito</p> <p>Tirhisa khadi ro rhekhodela eka rona loko a hlayile ku lawula mahlayelo loko ya ri karhi ya ya emahlweni</p>	<p>Xiyimo xa ntirho wa rito:</p> <p>Mavitantlawa, mavitaswianakanyiwa, maencisi</p> <p>Xiyimo xa ntirho wa xivulwa:</p> <p>Nkarhi wa sweswi wo yisa emahlweni</p> <p>Nhlamuselo ya rito: Mbuyelelo wa mimpfumawulo ya switatisi na switwari, vumunhuhati, ncino, ku yelana ka mimpfumawulo, xigego, xifananisi</p> <p>Mapeletelo na mahikahatelo:</p> <p>Ku avanyisa marito, ku tirhisa dikixinari, mfungo wa rihlamari</p>

KOTARA YA 3				
VHIKI	KU YINGISELA NA KU VULAVULA (SWANOMO)	KU HLAYA NA KU LANGUTISA	KU TSALA NA KU ANDLALA	SWIAKI NA MILAWU YA MATIRHISELO YA RIRIMI
		<p>Makambebelelo yo dyondza/nkamafundza – ku lulamisela ku hlayela ehenhla Ku hlayela ku tiphina/titsakisa: Xitlhokovetselo/buku yo hlaya leyi nga ta hlayiwa kwalomu ka 30 wa timinete</p>		

GIREDI YA 5: MIGINGIRIKO YA MAKAMBELELO YA NKAMAFUNDZA			
<p>Migingiriko ya Ku yingisela na Ku vulavula</p> <ul style="list-style-type: none"> Migingiriko yo hambanahambana ya Ku yingisela na Ku vulavula 	<p>Migingiriko ya Ku hlaya na Ku langutisa</p> <ul style="list-style-type: none"> Ku hlaya hi ku landzelela magoza Migingiriko ya ku hlayela ehenhla Migingiriko ya Xikambelantwisiso xo hlaya Migingiriko ya matsalwa leyi kongomisiweke eka tinxaka tinharhu ta matsalwa ya ndzawulelo ya simesitara (hafu ya lembe) 	<p>Migingiriko ya Ku tsala na Ku andlala</p> <ul style="list-style-type: none"> Ku tsala hi ku landzelela magoza Ku tsala tindzimana Switshuriwa swa switsalwambiko Xitsalwana Ku tsala ka vutumbuluxi 	<p>Swiaki na Milawu ya Matirhiselo ya Ririmi</p> <ul style="list-style-type: none"> Migingiriko yo hambanahambana ya Swiaki na Milawu ya Matirhiselo ya Ririmi leyi fambisanaka na tinxaka ta switshuriwa

MAKAMBELELO YA NKAMAFUNDZA:

- Makambebelelo ya nkamafundza ya fanele ku tirhisiwa ku letela ku dyondzisa na ku nyika nkarhi wa ku pfuneta vadyondzi lava tikeriwaka na ku tiyisisa
- Hi ku tirhisa ku vutisa, ku kanerisana, ku xiyaxiya, makambebelelo ya nkamafundza ya nga nyika mudyondzisi xivikontsundzuxo xo hatlisa
- Makambebelelo ya nkamafundza/yo dyondza ya fanele ku yisiwa emahlweni masiku hinkwawo
- Makambebelelo ya nkamafundza/yo dyondza yo yisiwa emahlweni ya lulamisela Vuandlalo bya Swanomo eka Kotara ya 4

**GIREDI YA 5 XITSONGA RIRIMI RO ENGETELA RO SUNGULA
NKOMISO WA MINTIRHO YA MAFUNDZA YA KOTARA YA 3**

<p>NTIRHO WA MAKAMBELELO YA MAFUNDZA WA 6 – KU TSALA KA VUTUMBULUXI KA PHUROJEKE</p> <ul style="list-style-type: none"> Goza ra 1: Ndzavisiso (10 wa timaraka) Goza ra 2: Ku tsala phurojeke (30 wa timaraka) Ntsengo wa timaraka (40) <p>Phurojeke ya Ku tsala ka Vutumbuluxi yi kongomisiwe eka WUN'WE wa tinxaka ta matsalwa leti dyondziweke: Switlhokovetselo/Swirungulwana/Ntlangu</p>	<p>NTIRHO WA MAKAMBELELO WA MAFUNDZA WA 7 – SWANOMO</p> <ul style="list-style-type: none"> Vuandlalo bya Swanomo bya Phurojeke ya Ku tsala ka Vutumbuluxi (20 wa timaraka) Ntsengo wa timaraka (20) <ul style="list-style-type: none"> Sungula hi ntirho wa Swanomo eka Kotara ya 3 kutani wu ya hetisiwa eka Kotara ya 4 laha timaraka ti nga ta rhekhodiwa kona Ku fanele ku va na matsalwa ya ku hambana ku ya hi ku hambana ka tigiredi Makambebelelo ya nkamafundza/yo dyondza yo yisiwa emahlweni ya lulamisela Vuandlalo bya Swanomo eka Kotara ya 4
---	--

2023/24 NKUNGUHATO WO DYONDZISA WA LEMBE WA NSIVAMAVANGWA WA RIXAKA: XITSONGA RIRIMI RO ENGETELA RO SUNGULA: GIREDI YA 5 (KOTARA YA 4)

KOTARA YA 4				
VHIKI	KU YINGISELA NA KU VULAVULA (SWANOMO)	KU HLAYA NA KU LANGUTISA	KU TSALA NA KU ANDLALA	SWIAKI NA MILAWU YA MATIRHISELO YA RIRIMI
1-2	<p>U yingisela na ku angula xitori, xik. ntsheketo (swikholwakholwana/ya khale ya tinhenha) swo huma eka buku yo hlaya</p> <p>Migingiriko ya masungulo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ku bvumba <p>U hlamusela swiendleko</p> <ul style="list-style-type: none"> • U kombisa mhakankulu, kungu, moya lowu nga kona na swimunhuhata swa xitori xo ka xi nga ri xa ntiyiso • Hambanisa exikarhi ka swiendleko swa ntiyiso na swo ka swi nga ri swa ntiyiso • U teka xiave eka minkanerisano no seketela mavonela ya yena • U angula hi vukheta eka mianakanyo ya ntlawa • U nyika xivikontsundzuxo lexi akaka hi kungu, nkongomelo na mbangu 	<p>U hlaya xitori, xik. ntsheketo (swikholwakholwana/ya khale ya tinhenha) wo huma eka buku yo hlaya</p> <p>U hlaya hi xikongomelo xo twisisa</p> <ul style="list-style-type: none"> • U tirhisa maqhinga yo hambanahambana yo hlaya: - Ku hlaya hi ku hatlisa ku kuma mhaka hi ku angarhela - Ku hlaya hi ku hatlisa ku kuma vuxokoxoko byo karhi - Ku tirhisa vutivi bya khale - Wa bvumba, u tirhisa vuthala bya mbangu ku kuma nhlamuselo na ku endla mimpimanyeto - U kana na van'wana hi ntivomarito lawantshwa lowu humaka eka swifaniso <p>Maqhinga yo twisisa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • U hlamusela hi ndlela leyi vatsari va tirhisa ntiyiso na ririmi hakona ku hlamusela kungu, mbangu na swimunhuhata • U hlayela ehenhla a ri yexe hi ku humesa mavulelo lamanene ya marito • U nyika mavonelo hi kungu, nkongomelo, swimunhuhata na mbangu • U kana na van'wana hi ntivomarito lowuntswa wo huma eka xitshuriwa lexi hlayiweke • U tirhisa dikixinari <p>Madyondziso yo hlaya: Ku hlayela ehenhla/Tshika hinkwaswo u hlaya/ku hlaya ntsheketo hi ntlawa lowu leteriwaka/hlaya swin'we/vambirhimbirhi/a ri yexe</p>	<p>U tsala xitori, xik. ntsheketo (swikholwakholwana/ya khale ya tinhenha)</p> <ul style="list-style-type: none"> • U tirhisa swiharhi ku va swimunhuhata • U ndlandlamuxa kungu, swimunhuhata na mbangu • U hlawula vundzeni lebyi faneleke vahlayi na xikongomelo • U tirhisa ririmi ro ehleketa ngopfungopfu ntivomarito yo hambanahambana • U tirhisa swigaririmi, xik., xifananiso na xigego • U hlanganisa swivulwa swi endla ndzimana leyi khomaneke hi ku tirhisa masivi, mahlanganisi na mahikahatelo • U tirhisa ntivomarito yo hambana, ntivoririmi, mapeletelo na mahikahatelo lama faneleke <p>U tsala tinhlamuselo ta swimunhuhata</p> <ul style="list-style-type: none"> • U hlawula vundzeni lebyi faneleke • U tshama eka nhlokomhaka • U tirhisa ntivomarito lowu hlamuselaka, ngopfungopfu mahlawuri yo tala • U tirhisa ririmi ro gega, xik. swifananisi, swigego <p>U tirhisa matsalelo yo landzelela magoza</p> <ul style="list-style-type: none"> • U bubutsa byongo hi ku tirhisa mimepe ya miehleketo • U humesa mpapfarhuto wo sungula • A pfluxeta • A hlerisisa • U tsala mpapfarhuto wo hetelela • U andlala mpapfarhuto wo hetelela lowu baseke no hlayeka 	<p>Mpimo wa ntirho wa rito: Swirhangi, mabumabumeri, maengeteri, masivi, mahlanganisi</p> <p>Mpimo wa ntirho wa xivulwa: Nhlokomhaka, xiendlwiwa, xitwananisi xa nhlokomhaka</p> <p>Nhlamuselo ya rito: Swivuriso, swivulavulelo, swigego</p> <p>Mapeletelo na mahikahatelo Ku tirhisa dikixinari, ku landzelelana ka marito</p>

KOTARA YA 4				
VHIKI	KU YINGISELA NA KU VULAVULA (SWANOMO)	KU HLAYA NA KU LANGUTISA	KU TSALA NA KU ANDLALA	SWIAKI NA MILAWU YA MATIRHISELO YA RIRIMI
		<p>Makabelelo yo dyondza/nkamafundza – ku lulamisela ku hlayela ehenhla Ku hlayela ku tiphina/titsakisa: Ntsheketo/buku yo hlaya leyi nga ta hlayiwa kwalomu ka 30 wa timinete</p>	<p>Tsala marito na tinhlamuselo ta wona eka dikixinari ya vona vinyi kumbe eka khumbi ra marito Tirhisa dikixinari ku peleta na ku ndlandlamuxa ntivomarito Tirhisa khadi ro rhekhodela eka rona loko a hlayile ku lawula mahlayelo loko ya ri karhi ya ya emahlweni</p>	
3-4	<p>Ku yingisela na ku angula eka xiviko, xik: Mahungu, timhaka leti humelelaka ka minkarhi ya sweswi Migingiriko ya masungulo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ku bvumba <p>U hlamusela swiendleko</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kombisa timhakankulu na vuxokoxoko byo karhi • Yelanisa na leswi humeleleke • Evuton'wini bya yena • U humelerisa na ku hlamusela vonelo ra yena a tlhela a seketela • Vutisa na ku angula eka swivutiso swa nkoka • U hlamusela mianakanyo na matitwelo hi ndlela ya vuanakanyi • U kana xivumbeko, swihlawulekiso, matirhiselelo ya ririmi na xivumbeko xa xitshuriwa <p>U nyika xiviko xa swanomo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • U tirhisa xivumbeko lexi faneleke: • Masungulo, miri na mahetelelo • U andlala mhakankulu na vuxokoxoko byo seketela • U tirhisa ririmi ra swirho leri faneleke vuswikoti byo andlala, xik. U languta vayingiseri eswikandzeni no cincacina ntwariso wa marito • Teka xiave eka minkanerisano • U tshama eka nhlokomhaka • U nyika xivikontsundzuxo lexi faneleke 	<p>U hlaya xiviko lexi nga na swovoniwa (xik: matafula/tichati/tigirafu/mimepe)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ku tilulamisela ku hlaya: Ku bvumba ku suka eka vito, nhlokomhaka na swifaniso <p>U hlaya hi xikongomelo xo twisisa</p> <ul style="list-style-type: none"> • U tirhisa Maqhinga yo hlaya - Ku hlaya hi ku hatlisa ku endlela ku kuma mahungu hi ku angarhela - Ku hlaya hi ku hatlisa ku endlela ku kuma vuxokoxoko byo karhi - Ku bvumba - Ku kumbetela nhlamuselo ya marito lawa ya nga tolovelekangiki na swifaniso <p>Maqhinga yo twisisa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • U nyikana miehleketo na van'wana na ku nyika mavonelo kusuka kwalaho va kumbetela na ku ringanyeta nhlamuselo • U kana mhakankulu na vuxokoxoko byo karhi • Humesela vonelo ra yena na ku ri seketela hi swivangelo • U vutisa swivutiso swo tika leswi swi nga riki na tinhlamulo leti nga riki erivaleni • U angula hi vuehleketi loko a hlamula swivutiso swo tlhontha miehleketo • U tirhisa mepe wa miehleketo/tinotsi ku komisa mahungu 	<p>U tsala xiviko</p> <ul style="list-style-type: none"> • U tirhisa rimba • U tirhisa ntivoririmi, mapeletelo na mahikahatelo lama faneleke • U andlala ntirho hi ndlela yo basa hi ku tirhisa xivumbeko xo amukeleka ku fana na tinhlokomhaka na ntsalanganyo exikarhi ka tindzimana <p>U tirhisa matsalelo yo landzelela magoza</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ku kunguhata/ku tilulamisela ku tsala • Ku pfapfarhuta • Ku pfuxeta • Ku hlela • Ku hlerisisa • Ku andlala <p>Tsala marito na tinhlamuselo ta wona eka dikixinari ya vona vinyi kumbe eka khumbi ra marito Tirhisa dikixinari ku peleta na ku ndlandlamuxa ntivomarito Tirhisa khadi ro rhekhodela eka rona loko a hlayile ku lawula mahlayelo loko ya ri karhi ya ya emahlweni</p>	<p>Nhlamuselo ya rito: Mahlanganisi, mahlayelo ya maendli Mpimo wa ntirho wa xivulwa: Swivulwanahava Nhlamuselo ya rito Vamavizweni, maritofulara, tihomonimi, pholisemi Mapeletelo na mahikahatelo: Ku avanyisa marito, dikixinari, maletere lamakulu</p>

KOTARA YA 4				
VHIKI	KU YINGISELA NA KU VULAVULA (SWANOMO)	KU HLAYA NA KU LANGUTISA	KU TSALA NA KU ANDLALA	SWIAKI NA MILAWU YA MATIRHISELO YA RIRIMI
	<ul style="list-style-type: none"> U tshama eka nkanerisano U kombisa ku twisisa timfanelo na matitwelo ya van'wana 	<ul style="list-style-type: none"> U tirhisa dikixinari ku ndlandlamuxa ntivomarito [swi fanele ku vuyeriwa eka nghingiriko wun'wana na wun'wana] <p>Madyondziseliso yo hlalala: Ku hlalala ehenhla/Tshika hinkwaswo u hlalala/ku hlalala xiviko hi ntlawa lowu leteriwaka/hlalala swin'we/vambirhimbirhi/a ri yexe</p> <p>Makambeleso yo dyondza/nkamafundza – ku lulamisela ku hlalala ehenhla Ku hlalala ku tiphina/titsakisa: Xiviko/buku yo hlalala leyi nga ta hlalalwa kwalomu ka 30 wa timinete</p>		
5-6	<p>U yingisela na ku kanala xitshuriwa xa mahungu Migingiriko ya masungulo:</p> <ul style="list-style-type: none"> Ku bvumba U teka xiave eka minkanerisano no hlalalala mavonelo ya yena <p>U hlalalala swiendleko</p> <ul style="list-style-type: none"> U kombisa na ku hlalalala xivangelo xa xitandzaku U nyika vonelo ra yena hi nkoka wa swavanhu, mahanyelo na ndhavuko U vutisa na ku hlalalala swivutiso leswi tlhonthaka miehleketo U humesa mianakanyo na matitwelo ya yena hi vuhlekete U tirhisa maqhinga yo vulavurisana ku vulavula hi ntikelo eka swiyimo swa mintlawa 	<p>U hlalala xitshuriwa xa mahungu lexi nga na swovoniwa, xik., Mimepe/tigirafu/tichati/matafula U hlalala hi xikongomelo xo twisisa</p> <ul style="list-style-type: none"> U tirhisa maqhinga yo tala yo hlalala ku kombisa mhakankulu na timhaka to seketela komisa mahungu U hlalalala swo voniwa U tirhisa vutivi bya khale kumbe vuthala bya xitshuriwa ku kuma nhlalalalalo U endla minkumbetelo U susa mahungu eka xivumbeko xa swovoniwa ku ya eka xivumbeko xa ndzungulo <p>Madyondziseliso yo hlalala: Ku hlalala ehenhla/Tshika hinkwaswo u hlalala/ku hlalala ntlangu hi ntlawa lowu leteriwaka/hlalala swin'we/vambirhimbirhi/a ri yexe</p> <p>Makambeleso yo dyondza/nkamafundza – ku lulamisela ku hlalala ehenhla Ku hlalala ku tiphina/titsakisa:</p>	<p>U tsala xitshuriwa xa mahungu</p> <ul style="list-style-type: none"> U tsala tindzimana tinharhu/mune U tirhisa vundzeni lebyi faneleke vahlayi na xikongomelo xa xitshuriwa U humesela mahungu hi ndlela leyi twalaka no veketela vundzeni hi mfanelo U tsala xivulwa xa nhlokomhaka no katsa mahungu lawa ya faneleke ku tumbuluxa ndzimana leyi khomaneneke U tirhisa tinxaka ta swivulwa swo hambanahambana U tirhisa ntivomarito, mapeletelo na mahikahatelo lama faneleke <p>Tsala hi ku landzelela magoza</p> <ul style="list-style-type: none"> Ku kunguhata Ku pfapfarhuta Ku pfuxeta Ku hlela Ku hlerisisa na Ku andlala <p>Tsala marito na tinhlalalalalo ta wona eka dikixinari ya vona vinyi kumbe eka khumbi ra marito Tirhisa dikixinari ku peleta na ku ndlandlamuxa ntivomarito</p>	<p>Nhlalalalalo ya rito: Mabumabumeri Mpimo wa ntirho wa xivulwa: Xivulwananandza, nandzulo, xivumbeko xa xivutiso Nhlalalalalo ya rito Swigego, swifananisi, swivuriso, swivulavulelo Mapeletelo na mahikahatelo: Ku tirhisa dikixinari, avanyiso wa marito</p>

KOTARA YA 4				
VHIKI	KU YINGISELA NA KU VULAVULA (SWANOMO)	KU HLAYA NA KU LANGUTISA	KU TSALA NA KU ANDLALA	SWIAKI NA MILAWU YA MATIRHISELO YA RIRIMI
		Ntlangu/buku yo hlaya leyi nga ta hlayiwa kwalomu ka 30 wa timinete	Tirhisa khadi ro rhekholela eka rona loko a hlayile ku lawula mahlayelo loko ya ri karhi ya ya emahlweni	
NTIRHO WA MAKAMBELELO YA MAFUNDZA WA 8 • Ku tsala xitsalwambiko: (10 wa timaraka) Wu tsariwa ku nga si tsariwa xikambelwana xo lawuriwa				
7-8	Mpfluxeto Makambebelelo ya Vuandlalo bya Swanomo			
9-10	MAKAMBELELO YA MAFUNDZA YA NTIRHO WA 9: XIKAMBELWANA XO LAWURIWA XA KU HELA KA LEMBE KU ANGULA EKA SWITSHURIWA (40 WA TIMARAKA) • Xivutiso xa 1: Xitshuriwa xa matsalwa/xo ka xi nga ri xa matsalwa (15 wa timaraka) • Xivutiso xa 2: Xitshuriwa xa Swovoniwa (10 wa timaraka) • Xivutiso xa 3: Nkomiso (5 wa timaraka) • Xivutiso xa 4: Swiaki na Milawu ya Matirhisele ya Ririmi (10 wa timaraka)			

MIGINGIRIKO YA MAKAMBELELO YA NKAMAFUNDZA (MAKAMBELELO YO DYONDZA)				
Migingiriko ya Ku yingisela na Ku vulavula • Migingiriko yo hambanahambana ya Ku yingisela na Ku vulavula	Migingiriko ya Ku hlaya na Ku langutisa • Ku hlaya hi ku landzelela magoza • Migingiriko ya ku hlayela ehenhla • Migingiriko ya Xikambelantwisiso xo hlaya • Migingiriko ya matsalwa leyi kongomisiweke eka tinxaka tinharhu ta matsalwa ya ndzawulelo ya simesitara (hafu ya lembe)	Migingiriko ya Ku tsala na Ku andlala • Ku tsala hi ku landzelela magoza • Ku tsala tindzimana • Switshuriwa swa switsalwambiko • Xitsalwana • Ku tsala ka vutumbuluxi	Swiaki na Milawu ya Matirhisele ya Ririmi • Migingiriko yo hambanahambana ya Swiaki na Milawu ya Matirhisele ya Ririmi leyi fambisanaka na tinxaka ta switshuriwa	
GIREDI YA 5 XITSONGA RIRIMI RO ENGETELA RO SUNGULA: NKOMISO WA MINTIRHO YA MAKAMBELELO YA MAFUNDZA: KOTARA YA 4				
MAKAMBELELO YA MAFUNDZA: NTIRHO WA 7: • Vuandlalo bya Swanomo (20 wa timaraka) Ntirho wu yisiwa emahlweni ku suka eka kotara ya 3. Wu ta hetisiwa no rhekhodiwa eka kotara ya 4	MAKAMBELELO YA MAFUNDZA: NTIRHO WA 8: • Ku tsala switsalwambiko: (10 wa timaraka) Swi tsariwa ku nga se tsariwa xikambelwana	MAKAMBELELO YA MAFUNDZA NTIRHO WA 9: XIKAMBELWANA XO LAWURIWA XA KU HELA KA LEMBE KU ANGULA EKA SWITSHURIWA (40 wa timaraka) • Xivutiso xa 1: Xitshuriwa xa matsalwa/xitshuriwa xo ka xi nga ri xa matsalwa (15 wa timaraka) • Xivutiso xa 2: Xitshuriwa xa swovoniwa (10 wa timaraka) • Xivutiso xa 3: Ku tsala nkomiso (5 wa timaraka) • Xivutiso xa 4: Swiaki na Milawu ya Matirhisele ya Ririmi (10 wa timaraka)		

MINTIRHO YA MAKAMBELELO YA MAFUNDZA	
EXIKARHI KA LEMBE	XIKAMBELO
MAKAMBELELO YA LE XIKOLWENI	XIKAMBELO
MINTIRHO YA 6 YA MAKAMBELELO YA MAFUNDZA <ul style="list-style-type: none"> Ntirho wun'we (1) wa Swanomo (Ku hlalala ehenhla eka simesitara hinkwayo ya 1) Mintirho yi3 ya Ku tsala Ntirho wun'we (1) wa ku angula eka switshuriwa Xikambelwana xin'we (1) xo lawuriwa xa Khotavuxika 	<ul style="list-style-type: none"> Ntirho wun'we (1) wa Swanomo: Vuandlalo bya Phurojeke ya ku tsala ka Vutumbuluxi (Semisitara ya 2) Ntirho wun'we (1) wa Ku tsala Xitsalwambiko Xikambelwana xin'we (1) xo lawuriwa xa ku hela ka lembe